

Pagina 78/79

Paul van Tongeren is te gast op de Academia Vitae. We spreken over de deugdeethiek van Aristoteles en over het werk van MacIntyre. In plaats van over deugden te spreken moet je ze doen en voelbaar en ervaarbaar maken stelt van Tongeren.¹ We beginnen met het lezen van de eerste tekst uit het boekje overpeinzingen van Marcus Aurelius. Daarin beschrijft de keizer welke kwaliteiten in het menselijke handelen hij van wie geleerd heeft. “1- van mijn grootvader Verus leerde ik wat hoffelijkheid en gelijkmoedigheid is. 2- Van wat ik over mijn vader hoorde en mijzelf daarvan herinner, leerde ik bescheidenheid en mannelijkheid kennen”. Zo begint hij een rij van zeventien personages bestaande uit familieleden, vrienden, leraren, en ambtsdragers eindigend bij de Goden. Wat opvalt is dat na de eerste korte zinnen de beschrijvingen steeds langer worden. De kwaliteiten waar Aurelius over spreekt gaan niet over een beperkt aantal grote waarden, maar ook over kleinere kwaliteiten in de praktijk van alledag zoals “geen voorkeur te hebben voor groen of blauw bij de wagenrennen” (Aurelius 2005:12), “geen tijd te verdoen met onbeduidende zaken” (Aurelius 2005:12) en “geestdriftig te worden over het slapen op een veldbed” (Aurelius 2005:13). In steeds langere beschrijvingen wordt de persoon waar de kwaliteit van afkomstig is zelf zichtbaar. De lezer ziet diens praktische handelen bijna voor zich. Na de tekst te hebben gelezen geeft van Tongeren de opdracht tot navolging. “Schrijf zelf eens zo’n tekst en zie de aangever van de betreffende kwaliteit handelend voor je”. Ik ben zeer verbaasd over de kracht van de uitkomsten van die oefening. Er komen andere personages tevoorschijn dan ik verwachtte. Ik verrijk mijn standaard rijtje van het zogenaamde goede handelen zoals rechtvaardigheid, vriendschap en loyaliteit met kwaliteiten zoals speelplezier, stilte en intimiteit.

Wat Aurelius doet, en wij navolgen, is een precieze uitbeelding van het muzische. De muzen bezingen de heldendaden van de Goden door ze te bezingen, door er een opvoering van te maken. Dat is precies wat hier gebeurt. De kwaliteiten worden niet geïsoleerd tot losse waarden maar de context en het handelingspatroon van een persoon komt er bij mee. In plaats van beredenering komt Aurelius met een levensechte weergave. Daarin herleeft het handelen als in *re-enactment*. De inspiratie voor het goede handelen wordt doorgegeven en verdiept door er een muzische opvoering van te geven. Aurelius’ aanpak volgen is een oefening in het overstijgen van het particuliere. Hij heeft het over zichzelf, maar ook weer niet. De oefening werkt vanuit ontvankelijkheid voor dat wat gekregen is. Aurelius bezingt de zeventien anderen aandachtig en genegen. Hij hanteert een sterke vorm: de portrettengalerij van familie, vrienden, bekenden en collega’s. Dat is een mooi voorbeeld van wat ik *onderscheidend verbinden* noem. Zijn eigen stem komt voluit tot klinken in gelijktijdige verbinding met de kringen waar hij deel van is. Het muzische dat aan de basis van deze verbindingen ligt is ‘geraakt worden’, daar ‘iets van maken’ en ‘in groter verband delen’. Die beweging komt samen in het *nu* van de opvoering.

¹ Paul van Tongeren is in Nederland een van de grote pleitbezorgers voor de herwaardering van deugdeethiek. In 2004/2005 publiceerde hij het eindexamencahier voor filosofie op het VWO met als titel *Deugdelijk leven, een inleiding in de deugdeethiek*.